

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

aktualnosti, ki zveni iz te pesmi Gregorčiča in njegovih rojakov, zato ne more razumeti, ker je nacionalno saturiran Zagrebčan! Ali je res mogoča med nami taka — sirovost?

Dobro je, da je navedel na koncu svoje študije tudi literaturo o Gregorčiču, škoda je samo v tem, da ta literatura ni citirana tako, da bi se lahko našla. Obzorovega «Vijenca» je nekaj letnikov, Petrovičevih «Studij in portretov» par knjig — kje naj čitatelj, ki ni orijentiran, v njih išče članke o Gregorčiču? Za Barca bi bilo prav lahko, pripisati še številke letnika, oziroma zvezka. Dobro bi tudi bilo, če bi bil povedal kaj o srbohrvaških prevodih iz Gregorčiča, da bi ustvaril na ta način dostop Hrvatom in Srbom v njegov jezik.

Izbera pesmi je dobra, tisk korekten, slovarček zadovoljiv. Naj bi Prešernu in Gregorčiču v tej zbirki kmalu sledili še drugi slovenski poetje, z vestnim umevanjem izdani od Hrvatov in Srbov. Od Hrvatov in Srbov pravim, ker bodo oni znali najprej presoditi, kaj je za njihovo občinstvo primernejše; za nas Slovence same pa je njih izbira in pogled na našo književnost v marsikaterem oziru zanimiv in poučen. Te slovenske antologije se dajo tudi prav dobro porabiti kot pomožne knjige pri pouku slovenščine po srednjih šolah na tej in na oni strani Sotle. Cena je nizka. J. A. G.

G. Mazzini: Dolžnosti človeka. Prevedel dr. Alojz Gradnik. 1925. Založila knjigarna Ign. Kleinmayer & Fed. Bamberg. 90 strani. Cena: 24 Din.

«In takrat, ko bom jaz najbrže že pod zemljo, čitajte zopet te moje liste: teh malo nasvetov, ki jih vsebujejo, prihaja iz srca, ki vas ljubi, in so pisani z zavestjo resnice.» (Str. 46.) Po Gradnikovi zaslugi se Mazziniju ta želja izpolnjuje tudi med Slovenci. Ista notranja zavest resnice je narekovala Mazziniju besede, ki jih beremo v njegovem pismu od 5. sušca 1861., naslovljenem na izdajatelja njegovih zbranih spisov: «Spisi, ki sem jih v teku tridesetih let razširil po Italiji in zunaj nje, tvorijo neoporečno precej važen zgodovinski dokument in predstavljajo prvo razdobje italijanskega gibanja. Govoril sem, ko so vsi molčali.» Ti govori in spisi so zdaj združeni v osemnajstih debelih zvezkih njegovih del, ne vštevši obilne zbirke njegovih pisem. Delce «Doveri dell' Uomo», ki je zdaj izšlo v slovenskem prevodu, je tiskano v zadnjem zvezku poleg tako važnih sestavkov «La questione morale» in «Ai membri del Concilio» in tvori s tema vreden zaključek vsega Mazzinijevega pisateljevanja. Spis o dolžnostih bo kmalu tako star, kakor je bil njegov avtor (1805—1872), ko mu je smrt iztrgala pero izmed prstov, a njegova vsebina ni prav nič zastarela; nasprotno: zdi se, da so bile misli, ki so v njem izražene, v šestdesetih letih prošlega stoletja prenovne, prezdognje in je človeštvo dorastlo do njih šele v naši dobi, ko je knjiga Wilsona navdahnila načrt za ustanovitev «Zveze narodov». V Italiji spada to delo med obvezno šolsko štivo in velja za katekizem temeljnih načel o pravici in svobodi. Veliki apostol italijanskega narodnega edinstva in najširjega, najplemenitejšega bratstva med narodi se danes v večnosti lahko raduje, videč, da se njegova misel: «Mučeništvo ni nikdar neplodno» bolj in bolj uresničuje. Ko sta on s peresom in njegov veliki prijatelj Garibaldi z orožjem delala za združeno Italijo, sta bila večkrat po lastnih rojakih izgnana in preganjana; danes pa se jima stavijo spomeniki in njuno delo se blagoslavlja prav tako v Italiji kakor zunaj nje.

Mnogi odstavki v Mazzinijevi knjigi se zdijo napisani nalašč za današnje razmere, n. pr. (str. 39): «Brez domovine nimate ne imena, ne obeležja, ne

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

glasa, ne prava in niste krščeni kot bratje med narodi. Izrodek človeštva ste. Vojščaki brez zastave, judje med narodi, ne boste uživali ne vere, ne zaščite: nihče vam ne bo za poroka.» Pozneje proslavlja domovino (str. 40): «Domovina je naša hiša: hiša, ki nam jo je dal Bog in postavil v njo številno družino, ki nas ljubi in ki jo ljubimo, s katero se lahko bolje in hitreje razumemo, nego z drugimi in ki je zavoljo osredotočenja na izvestnem ozemlju in homogene narave svojih elementov pozvana za nalogo posebne vrste.» Demokracijo utemeljuje takole (str. 42): «Zakoni, ki jih je ustvaril samo del državljanov, morejo, po sami naravi stvari in ljudi, odražati samo misel, težnje in želje tega dela: oni ne predstavljajo domovine, ampak eno tretjino, eno četrtino, en razred, eno pokrajino domovine. Zakon mora izražati vseobče težnje, pospeševati koristi vseh, odgovarjati srčnim utripom naroda. Ves narod mora biti torej, neposredno ali posredno, zakonodajalec.» V poglavju o dolžnostih do družine kaže, odkod izvirajo današnje nadloge (str. 47): «Malo je mater, malo očetov v tem brezverskem veku, osobito v imovitejših krogih, ki pojmujejo vso težo in svetost svoje vzgojne naloge: malo očetov in malo mater pomisli na to, da so mnoge žrtve, neprestane borbe in dolgo mučenje naših časov v pretežnem delu plod sebičnosti, vcepljene pred tridesetimi leti v duše slabotnih mater ali neopreznih očetov, ki so dopuščali, da so se njih sinovi privadili smatrati življenje ne kot dolžnost in poslanstvo, ampak kot hlepenje po slasteh in stremljenje za lastno srečo.» Staršem svetuje (str. 48): «Vlijte v njih mlada srca ne mrznjo proti tlačiteljem, ampak krepost v sklepah proti tlačenju.» Pravico do svobode utemeljuje z odgovornostjo (str. 50): «Vi ste s v o b o d n i in zato o d g o v o r n i. Iz te moralne svobode proizhaja vaše pravo politične svobode, vaša dolžnost, da jo dosežete in ohranite neoskrunjeno, dolžnost drugega, da vam je ne utesni.» V istem smislu dokazuje potrebo svobode (str. 57): «Brez s v o b o d e ni pravosti, kajti tam, kjer ni svobodne izbire med slabim in dobrim, med spoštovanjem skupnega napredka in duhom sebičnosti, ni odgovornosti. Brez svobode ni prave družbe, ker med svobodnimi in sužnji ne more biti u d r u ž e n j a, ampak samo o b l a s t enih nad drugimi. Svoboda je sveta kakor p o c e d i n e c, čigar življenje ona predstavlja. Kjer ni svobode, je življenje omejeno na golo organsko funkcijo.» Kot slab strateg, ki so se mu vsi pohodi ponesrečili, določa vzhodno mejo Italije takole (str. 58): «Odprite šestilo: postavite eno konico na sever Italije, na Parmo; ubodite drugo na izliv Vara in opišite z njo, v smeri proti Alpam, polukrog: tista konica, ki po opisanem polkrogu pade na izliv Soče, bo začrtala mejo, ki vam jo je Bog dal. Do tiste meje se govori, se razume vaš jezik: preko nje nimate pravic.» Po vojni pa konica ni padla na izliv Soče, temveč na Snežnik.

(Konec prih.) — A. Budal.

S R B S K O - H R V A T S K A D E L A

Desanka Maksimović, Pesme. S. B. Cvijanović, Beograd. 1924. Str. 112.

Maksimovičeva se je iz poslednjih bučnih liričnih pokretov in prevratov med prvimi otresla vse kričave in lažnive navlake, obenem pa se osvobodila tudi ozkosrčnega formalizma ter artizma starejše dobe, tako da si je mogla pripraviti prikladen izraz za doživetja in občutja. Njene pesmi, morda najlepše v vsej ženski proizvodnji južnoslovanskega slovstva, odsevajo megleno romantiko, ki je manj pesniško geslo nego čuvstveno stanje ter umstvena

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

svojega starejšega imenjaka, bi se bil smel ogniti še nekim germanizmom, kot jenjati, žalibog in drugim. Kdor pravi *vznešeno* (2, 32), bi moral dosledno rabiti *ukrajen* namesto *ukraden*. Nekaj drugih podrobnosti prepustim J. Koštiálu za v «Kritiko».

A. Debeljak.

Lovro Kuhar: Povesti. Izdala Zadržna založba v Ljubljani. Cena 15 Din.

Pet krajših pripovednih spisov, ki me naravnost mičejo, da bi jih krstil za dokumentarične študije o psihi, življenju in borbi našega malega kmeta in delavca. Pozna se jim na prvi pogled, da jih je napisal človek, ki biva v tesnem kontaktu z maso in ki jih je sam preživel. On sam je delavec. Naturalistično ostro objetje opazovanega predmeta; nezamotana, toda zanimiva in aktualna fabula; jedrnat jezik, ki izdaja priroden stilističen talent: to so prednosti tega knjižnega prvenca, več pa skoro ni mogoče zahtevati od samouka, ki živi daleč od mestnih središč, kjer se literatura ustvarja po shemah izkonstruiranih, ne pa doživljenih programov, s plehkim razumom, ne z intuitivnim opazovanjem, z dekadentnim sentimentom, ne z zdravim čuvstvovanjem. Sveža sila veje zlasti iz «Borbe» (objavljene svojčas v «Ljubljanskem Zvonu») in «Obračuna». Založba obeta še druga dela v širši javnosti manj znanih proletarskih pesnikov in pisateljev. S prvim izdanjem je nastopila skromno, toda dostojno. Korekturnih in podobnih napak nisem iskal. omenjam pa «brezumne (brezimne!) junake» na 5. strani v 1. vrsti. *Kocjan.*

G. Mazzini: Dolžnosti človeka. (Konec.)

Knjiga je bila prvotno namenjena italijanskim delavcem in je zato pisana v jasnem, lahko umljivem jeziku, ki mestoma spominja na evangelij. Slovenski prevod je v celoti precej zadovoljiv ter sledi dokaj zvesto in točno italijanskemu besedilu, včasih skoro prezvesto, kajti naš jezik ne prenese toliko trpnikov in deležnikov kakor italijanski. Včasih je slovenski prevod skoro barvitejši od originala: un menomo che — kolikor je črnega za nohtom (str. 6); rami collocati in ordine diverso — veje, brsteče v raznem pravcu (str. 49). Ponekod je v prevodu kaj izpuščenega, n. pr. na strani 4. beremo: «... me je utešil za mnoga zelo grenka razočaranja», v originalu pa: «mi consolò dell' abbandono altrui e di molte acerbissime delusioni». Str. 11.: «Pravice pripadajo v enaki meri vsakemu poedincu. Kako hočete torej dokazati...» Original ima dva stavka več: «I diritti appartengono uguali ad ogni individuo: la convivenza sociale non può crearne uno solo. La Società ha più forza, non più diritti dell'individuo. Come dunque proverete voi...» Nepopolno in deloma zmedeno odgovarja slovenski prevod na vprašanje, kam je dovedlo precenjevanje neodvisnosti poedinčeve (str. 18): «Do anarhije, to je do zasmehovanja šibkih, ki nimajo ne sredstev, ne časa, ne pouka, kako izvrševati svoja prava v politični uredbi; do egoizma, to je do osamljenosti in v morali do propasti šibkih, ki se ne morejo sami pomagati.» Zabrisana je stroga, logična trodelnost originala. V popolnem prevodu s primernimi ločili in našim besednim redom bi se reklo: «V prometu do anarhije, to je do zatiranja šibkih; v politični uredbi do svobode, to je do zasmehovanja šibkih, ki nimajo ne sredstev ne časa ne pouka za izvrševanje lastnih prav; v morali do sebičnosti, to je do osamljenosti in propasti šibkih, ki si ne morejo sami pomagati.» Prevajalec očitno ni navdušen pristaš Breznikovega pravopisa, če piše: polumodrost, polukrog, vkoreninjen, nagnenje, mešetarenje, zaželjen, poželjenje, izkažen, izpačen, v katerikoli deželi se nahajate, pristojati, se udati, udanost, zoperstaviti se, v svrhu ustvarjanja, surov, razun, delokrog (pa

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

tudi območje), angelj, napredku odgovarja v zgodovini..., izraževanje (namesto izražanje), vsikdar, osoden, osoda, čegavo, tirjajte, vzpodbujati, nečimernost, potom naseljevanja, ob gotovem času, o gotovih stvareh, polje delavnosti, ne pustite se torej zavajati, predigra, predpravica, predslutnja, vsled, ne recite, da če je človeštvo, da če boste, da ko so... Slovníčar bo mrščil obrvi ob takih-le oblikah: «...v Poljaku, bojujočemu se» (str. 20); «pred dvemi tisoč leti» (str. 52); «ti dve nedeljivi resnici» (str. 54); «ti nalogi» (str. 47); «v vsakemur» (str. 58); «izčrpivši» (str. 69); «obdajte z ljubeznijo osivele glave matere in očeta» (str. 49; to bi bilo kaj za Tesnièreve študije o propadajoči dvojini, ki pa je tu ni treba, ker zadostuje ednina); «sumnjiv»; «neoskrunliv»; «pridodate» (= dodaste); «samo da bi se mogli preživeti» (= preživiti); «so jo oživele» (= oživile); «bdi»; «ustaja»; «so zbrali Kristusa za poglavarja» (str. 28, = izbrali); «mi ga odkrivamo člen za členom, stavek za stavkom» (str. 28); «v običajih zablodene družbe» (str. 76, = zablodivše); «posplošnjevatí» (= posploševati). Mnogo je stavkov po vzorcu: «Vsakdo ima izvršiti posebno nalogo» (str. 40). Pogosta je taka-le raba kazalnega zaimka: «Živimo sredi družbe, ki je gnila, kakor je bila ona rimskega imperija» (str. 14). Gradniku je podredni prilastek ljubši od prirednega: dolžnosti človeka, svrha življenja, sredstva vzgoje, ideja Boga, pojem Boga, z imenom Boga, dogma Boga, izven kroga družine, to delo vzgoje, nramnost delavca; redkeje beremo pravilnejše in lepše oblike: ime božje, otroci božji, božji zakon, misel božja.

Ob tej priliki bi rad povedal nekaj o načinovnih zavisnikih z «ne da bi». Gradnik se ravna po pravilu, da imajo nikalni stavki predmet v roditelju: «...ne da bi zadušili človeške svobode» (= la libertà umana, str. 25); «ne da bi zatajili božjega imena in ne da bi zmanjšali svojih sil» (str. 40); «ne da bi vam priobčil razloga» (str. 59); «ne da bi s tem zagrešil zločina» (str. 67). Redkeje rabi tožilnik: «ne da bi mogle doprinesti svoj dolžni delež na piramido znanosti» (str. 57). Pravilno pa govorimo po vsem Slovenskem. «Plačam suknjo, ne da bi si jo pomeril. Plačam krojača, ne da bi si suknjo pomeril. Poslovil se je, ne da bi bil kaj (ne česa) rekel, ne da bi črnil besedico, ne da bi mi bil ponudil roko. Hodim mimo, ne da bi kdaj prestopil njegov prag.» V teh zavisnikih nikalnica zanika le dejanje glavnega stavka, ne pa zavisnika, dasi je vanj zavlečena. Prvi zgornji stavek bi se glasil v popolnejši obliki: «Plačam suknjo, a ne plačam je tako, da bi si jo pomeril» in podobno vsi ostali, tudi vsi Gradnikovi. Slovnice nas puščajo na cedilu, Breznik ima v vseh treh izdajah: «ne da bi se spominjal svojega dobrotnika», torej glagol, ki se veže zmerom le z roditeljem. Pravila o nikalnosti se vobče uporabljajo pri nas precej nedosledno, tudi v Gradnikovem prevodu: «...ne zadostuje poznati svojih pravic» (str. 11); «Človeštvo je moglo predrugaciti, pokvariti, ali nikoli uničiti njegovo sveto ime» (str. 15); «Ali vendar se o človeštvu ni vedelo ničesar» (= Vendar o človeštvu se ni nič vedelo, str. 33); «ali bi ne uničila vsa družba... učinek (= učinka) vaše besede?» (str. 35); «ako se vi ne bojite oskrunjevati pred njimi sramežljivost» (str. 48); «Nobena večina ne more odrediti trinoštva in uničiti ali odtujiti lastno svobodo» (str. 58); «nihče nima pravice utesniti svobodne trgovine» (str. 59); «Ne morem zdaj preiskovati... one razne sestave (moški tožilnik množine), nazvane sansimonizem...» (str. 75); «Zakaj ne bi poskusili odpraviti vsa kršen vzduh za dihanje» (str. 78); «Ali ni mogoče

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

doseči i s t o, ni mogoče osigurati delavcu pravice do življenja in dela...» (str. 79); «ako ne poboljšate same sebe (= sami ali kvečjemu samih) in izpolnite svoje dolžnosti (pravilna ednina, str. 89).

Besedni red se često preveč uklanja italijanskemu. Zaimek se ne more nanašati na samostalniki, ki tiči v pridevniku; v stavku: «Ko so kristjani oznanili svetu, da so vsi ljudje otroci božji in bratje v Njem» (str. 18), moramo konec izpopolniti: «...in bratje v Bogu». Prevajalec včasih pozabi na koncu, kako je stavek začel (str. 24). «Voi siete educabili» sloveni Gradnik tvorno namesto trpno: «Vi ste vzgojevalni» (str. 50), pozneje pa dobro: «Bog vas je ustvaril sposobne za vzgojo» (str. 61). Lahko bi bil tvegati tudi neologizem «vzgojljiv», kakor ima nove besede: «stvarina» (str. 23, = le cose create), «tvorevine» (str. 41, = creazione), «prinuajajoč» (str. 86, = costringendo). Le s trenutno zaslepljenostjo si morem razlagati, če Gradnik besedilo: «capacità... che... giacerebbero sterili, inerti, non rivelandosi che a lampi, senza regolare sviluppo» sloveni takole: «sposobnosti... ki bi... ostali jalovi in gnili in bi se pojavljali le tuptam, kakor bliski, ne da bi urejevali razvoja»; «regolare» je namreč prevajalec krivo umel kot glagol, pa je pridevnik. Manjših netočnosti je še marsikaj in precej tudi tiskovnih pogrškov; na str. 26. so n. pr. zmešane vrste 6 do 8 od spodaj.

Ker je knjiga za Slovence res važna, jo priporočamo. V celoti so Mazzini-jeve misli v njej precej dobro izražene. Morebitna druga izdaja pa bi se morala prav temeljito pregledati, da se odpravijo nedostatki, ki ne smejo kvariti takega «katekizma» in «neizčrpnega vira misli in nauk za vsakega javnega delavca».

A. Budal.

S R B S K O - H R V A T S K A D E L A

Dragiša Vasić: Devetsto treća. (Majski prevrat.) Prilozi za istoriju Srbije od 8. jula 1900 do 17. januara 1907. Beograd 1925. Živko Madjarević i drug. Str. 214.

O prvi Vasićevi knjigi «Karakter i mentalitet jednog pokolenja» je l. 1919. tu podrobno poročal A. Melik. V naslednjem letu je obelodanil avtor svoje vojniške vtise z albanske meje «Dva meseca u Jugoslovenskom Sibiru». V obeh publikacijah kaže pisec mnogo zmisla za trenutno važnost, za umevanje povojne psihe, za plemenite težnje v sodobni družbi. Slična opažanja pri- našajo «Utoljena kandila» (1922), med tem ko so poznejše «Crvene magle» manj uspel poskus, v celoti dojeti današnji tip človeka. A «Vitlo i druge priče» (1924) vsebuje jedrnate povesti, ki jih je prištevati med najodličnejše proizvode povojne novelistike. Osnovna poteza leposlovca Vasića, ki v kratkem izda še novelo «Bakuć Ulja», je neka plahost pred življenjem, boleš pri- vidov, burkanje strasti kot posledica podedovanih nagonov, nečiste pohote; zatem pa stremljenje po detinski nedolžnosti.

Svoj pripovedniški dar je Vasić uporabil v zgodovinskem delu o majskem prevratu 1903. Ako je A. France rekel nekje: «L'histoire est un art et non pas une science», imamo v tem izbornem zborniku lep dokaz, kako je histo- ričen spis lahko znanstveno točen in obenem umetniško dovršen. Od kraja do konca čutiš očitno prizadevanje za golo resnico brez kakršnihkoli ozirov. Dr. Vasić je leta 1903. kot maturant videl v usodni noči na lastne oči dokaj dogodkov in v sledečih počitnicah vrgel na papir svoje dojme. Njegov rokopis je ob avstrijski zasedbi nazadnje zabredel v špecerijsko trgovino, kjer je